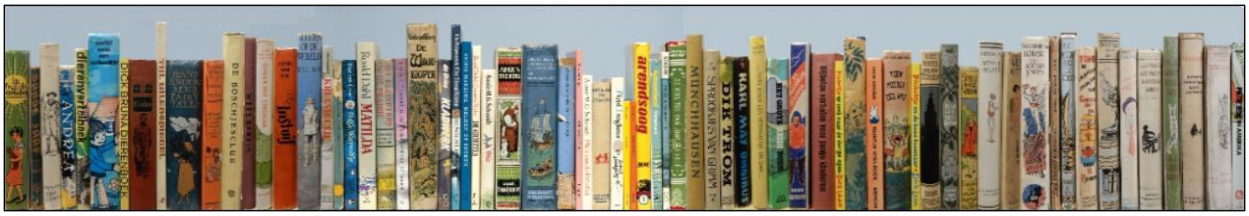

Nieuwsbrief over de geschiedenis van kinderboeken en centsprenten

Redactie Jeannette Kok

Nummer 63

8 juli 2025

Nieuws

De Stichting ’t Oude Kinderboek in Lochem laat het volgende weten:

Dag van het Oude Kinderboek

De Stichting ’t Oude Kinderboek (StOK) wil samen met Frits Booy, oud-voorzitter van de SGKJ, dit najaar een Dag van het Kinderboek organiseren. Deze dag is gepland op zaterdag 25 oktober in Lochem.
De volgende onderzoekers hebben een lezing toegezegd: Geert Bekkering (over De Kindercourant), Aernout Borms (over centsprenten), Paul Feelders (over Hollandsch Penning-Magazijn voor de jeugd) en Dirk Tang (over scheepsjongens in jeugdboeken). Ook verhalenverteller Stan Fritschi wil graag meedoen.
Bij voldoende deelname gaat deze bijeenkomst door. De kosten bedragen € 17,50 p.p. Nadere informatie volgt in een volgende Nieuwsbrief. Hopelijk willen vele kinderboekenvrienden elkaar weer ontmoeten en de zeer diverse lezingen bijwonen!
N.B. Belangstellenden kunnen zich nu al melden via fritsbooy@gmail.com. Dat is dan nog zonder consequenties.

Treurig Nieuws

Twee Nederlandse auteurs zijn ons in de afgelopen tijd ontvallen: Nannie Kuiper (1939-2025) en Jan Terlouw (1931-2025). Het werk van Nannie Kuiper kennen we vanaf 1973 met lieve eigentijdse versjes, maar ze vertaalde en bewerkte ook klassieke gedichtenbundels zoals *Nu we al zes zijn* van A.A. Milne, *Bloemenkinderen* van Cicely Mary Barker, *De uil en de poes* van Edward Lear en *Je weet niet wat je ziet* van Lothar Meggendorfer. Ook vertaalde ze vele eigentijdse prentenboeken.

Het eerste boek van Jan Terlouw in het Centraal Bestand Kinderboeken is *Pjotr, het verhaal van een Russische jongen.* In 1971 volgde *Koning van Katoren* en in 1972 zijn meest populaire boek: *Oorlogswinter*.

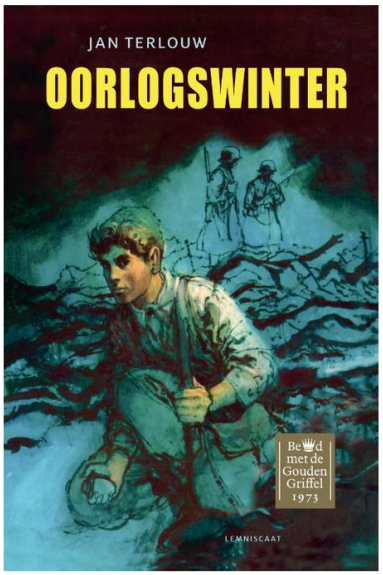

Dat hij al heel lang bezig was met de natuur blijkt ook uit de inleiding die hij schreef voor *De bulldozer schuift verder, of De verandering van het landschap* van Jörg Müller (Heuff, 1974). Het is een map met zeven langwerpige prenten met zeer gedetailleerde tekeningen, in groot formaat, zonder tekst, waarin de verandering van een cultuurlandschap tussen 1953 en 1972 wordt getoond, en waarbij de wisseling der seizoenen steeds minder merkbaar wordt. Een heel bijzondere uitgave.
Koning van Katoren haalde 68 drukken, *Oorlogswinter* 75 drukken. Het aantal vertalingen en bekroningen van zijn boeken is niet te tellen. In *De Volkskrant* van 19 mei schreef Pjotr van Lenteren: “Met Jan Terlouw verliest de jeugdliteratuur zijn koning.” Dat Jan Terlouw naast zijn vruchtbare en succesvolle schrijverschap ook nog een lange politieke loopbaan had zou je als liefhebber van zijn boeken bijna vergeten.

Andere tijden

Tijden veranderen, dat geldt ook voor collecties oude kinderboeken en centsprenten. Het aantal verzamelaars met een particuliere collectie neemt af; nieuwe generaties hebben andere interesses. Bij bibliotheken krijgen de beheerders van openbare collecties steeds meer andere taken, en daar hoort het verzamelen van erfgoed in het algemeen niet meer bij. Er wordt gelukkig wel samengewerkt met de Koninklijke Bibliotheek, zodat uniek materiaal daar wordt opgenomen en niet verloren gaat.
Daar staat tegenover dat collecties steeds toegankelijker worden door de digitalisering van heel veel kinderboeken en centsprenten. Dat proces gaat nog steeds door. Via het Centraal Bestand Kinderboeken is de toegang op detailniveau geregeld. Een punt van aandacht blijft het promoten van de mogelijkheden van het bijzondere (beeld)materiaal uit deze collecties, want daar zou veel meer gebruik van kunnen worden gemaakt.

Onzekere tijden

Actuele gebeurtenissen, zoals oorlogsdreiging, machtsmisbruik en de toename van ondemocratische regeringsvormen geven aanleiding voor een kijkje in de beeldrijke collecties met kinderboeken en centsprenten.

Een voorbeeld van een verhaal over een almachtige heerser is *De nieuwe kleren van de keizer* van Hans Christian Andersen. In deel 3 van de *Sprookjes van H.C. Andersen* (werelduitgave, 1922) is dit verhaal waarin de macht belachelijk wordt gemaakt te vinden. Een alleenheerser laat zich bedotten door twee slimme oplichters. Zij maken de ijdele keizer

met veel pluimstrijkerij wijs dat zij prachtige stoffen kunnen weven, die alleen gezien kunnen worden door mensen die hun werk goed doen en niet dom zijn. Zijn paladijnen leveren geen tegenspraak, dat durven ze niet. Hoe de ijdele zelfingenomen keizer dan in een optocht loopt is diverse malen verbeeld, en ook het kind dat naar hem wijst en roept: “Maar hij heeft helemaal niets aan!” Vaak hebben illustratoren hem een grote onderbroek aangetrokken, maar er zijn er ook die de machthebber in volle ‘glorie’ laten zien, zoals Lydia Postma die de arrogantie van de keizer in zijn houding en zijn grimmige gezicht uitbeeldt. De illustratie staat in de volledige uitgave van *Sprookjes en vertellingen* van Andersen (Van Holkema & Warendorf, 1975).
Ook Philip Hopman heeft de keizer met zijn neus in de lucht afgebeeld in het boek met sprookjes van Jacques Vriens *Grootmoeder, wat heb je grote oren* (Van Holkema & Warendorf, 1996).

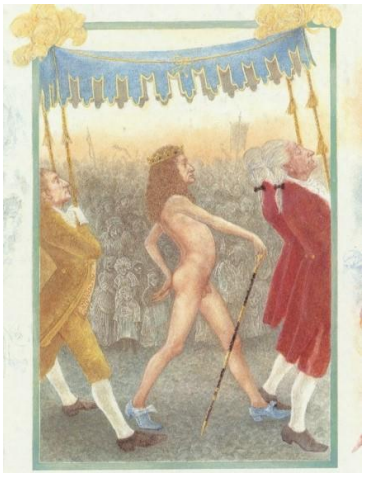

En ook cartoonisten borduren voort op het iconische verhaal van Hans Christian Andersen. In de Volkskrant parafraseerde Bas van der Schot deze klassieker.

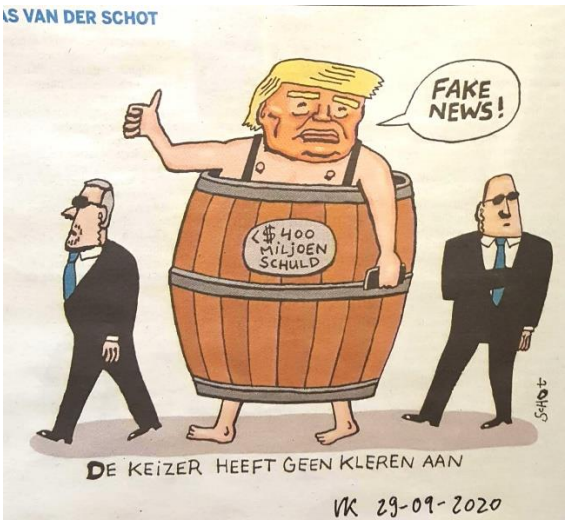

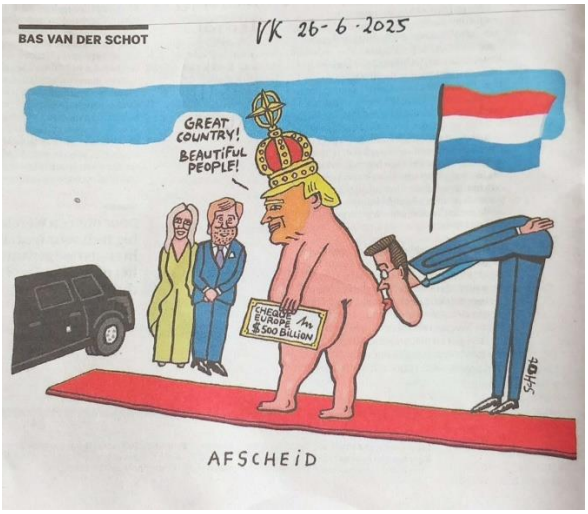

Een voorbeeld van een veel ouder prentenboek over de waanzin van oorlog is *De wonderbare historie van den dapperen kapitein Jan Kanon*, Manuel naverteld door R. Koopmans van Boekeren. De gekleurde platen zijn gemaakt naar Gustave Doré en uitgegeven door D. Noothoven van Goor in 1869. Jan Kanon maakt in Parijs de omwenteling van 1789 mee. Hij neemt dienst in het leger van Napoleon en raakt steeds verder verminkt, tot hij 'met twee houten benen, zonder armen, met een lederen maag, het hoofd ten achterste voren, een zilveren gezicht en eene bom in den rug' naar Frankrijk terugkeert.

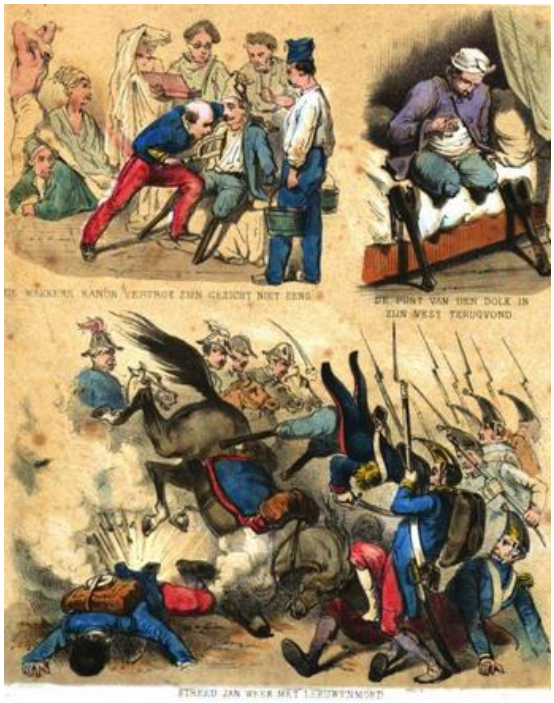

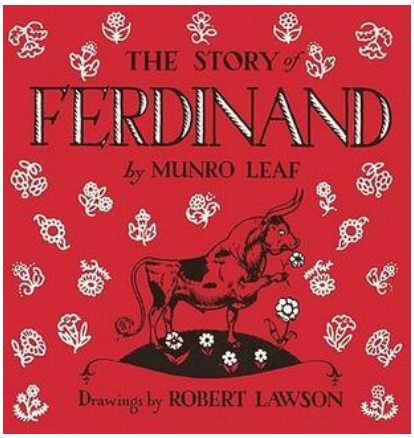

Een in veel landen bekend geworden boek is *The story of Ferdinand* door Munro Leaf, met illustraties van Robert Lawson. (New York : The Viking Press, 1936). Pas in 1968 verscheen een Nederlandse vertaling.
In de arena laat Ferdinand, een vredelievende stier die per ongeluk is uitgezocht voor een stierengevecht het volkomen afweten, zodat hij terug kan gaan naar zijn lievelingsplekje onder de kurkeik waar hij rustig verder kan leven. Het boek verscheen twee maanden na het uitbreken van de Spaanse burgeroorlog, en werd gezien als een pacifistisch boek; het werd verboden in Spanje en verbrand als propaganda in Nazi-Duitsland. Het werd in zestig talen vertaald.

Munro Leaf publiceerde na de tweede wereldoorlog *Let's Do Better* (J.B. Lippincott Co., 1945). In 1947 verscheen de vertaling door Phiny Dick, *Laten wij het beter doen!* (Buijten & Schipperheijn). Waarschijnlijk zijn de wat onbeholpen illustraties van Munro zelf. Het verhaal is in grote letters gedrukt en gelardeerd met tekeningen met steunkleur rood. Beginnend met de oermens (met knuppel) worden goede en slechte regeringsvormen getoond. Het is een pleidooi voor een betere wereld, waarin we ‘proberen goede Denkers te worden. Echte flinke, vriendelijke, onbaatzuchtige Denkers.’

In *De Volkskrant* verscheen onlangs een column van Merel van Vroonhoven waarin ze schrijft over een prentenboek getiteld *Dit is een dictatuur*. Zij leest het voor aan groep zes in het kader van lessen over democratie en rechtsstaat. Het is oorspronkelijk verschenen in 1977, twee jaar na de dood van dictator Franco. Van dit prentenboek verscheen een herdruk in 2022 bij uitgever Boycott. De tekst is van Equipo Plantel en de illustraties zijn van Mikel Casal, de vertaling uit het Catalaans van Helena Overkleeft.

Het boek bevat karikaturale kleurenillustraties in primaire tinten. Het schetst een beeld van een extreme bestuursvorm die ook vandaag de dag nog relevant is. Het benadrukt dat in een dictatuur de wil van één persoon regeert, vaak door angst en onderdrukking, en dat er geen ruimte is voor andere meningen. Het gaat over gehoorzaamheid, verboden en angst en de megalomanie en het narcisme van de alleenheerser. De dictator is de dapperste, de slimste, de braafste en de grootste. Omdat niemand dat durft tegen te speken. Voorbeelden daarvan kent iedereen wel.

Een symbolische verhaal over machthebbers en de gevolgen voor gewone mensen is *Het zwarte visje* (1968), waarin de hoofdpersoon de boze buitenwereld leert kennen waar een meedogenloze aalscholver de baas is. Het is een verhaal van Samad Behrangi uit Iran, dat internationaal waardering vond, maar in eigen land op de zwarte lijst kwam. In 1975 verscheen een Nederlandse uitgave bij Het Progressieve Boek.

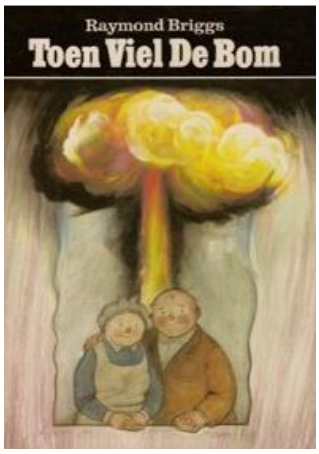

Ook bijzonder zijn twee prentenboeken van Raymond Briggs: *Toen viel de bom* (Ekologische uitgeverij, 1983) waarin de auteur tekent wat gewone mensen doen om een nucleaire aanval te overleven. Een gruwelijk verhaal over een keurig ouder echtpaar dat de door de overheid verstrekte instructies opvolgt en maatregelen neemt die ervoor moeten zorgen dat ze een nucleaire aanval kunnen overleven.

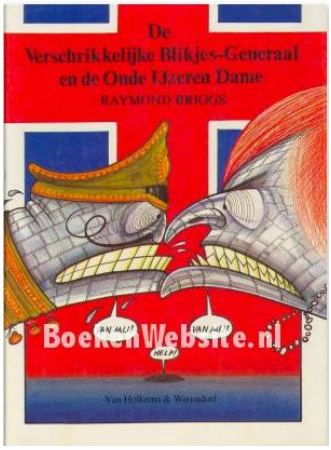

In *De Verschrikkelijke Blikjes-Generaal en de Oude IJzeren Dame* (Van Holkema & Warendorf, 1984) hekelt de auteur het oorlogsdenken en -handelen van de Argentijnse president Galtieri en de Engelse premier Thatcher. In 1982 werd de strijd om de Falkland-eilanden gevoerd. Het boek is een felle aanklacht tegen een zinloze oorlog.

Uit 1998 stamt het boek *De koningste koning* Met tekst van Gregie de Maeyer en illustraties van Karl Meersman. (Davidsfonds/Infodok).
Prentenboek waarin de zucht naar macht aan de kaak wordt gesteld. Staatshoofden uit heden en verleden, voor het gemak maar allemaal koningen en koninginnen genoemd, worden door koning Bill van Amerika uitgenodigd om uit hun midden de koningste koning of koningin te kiezen. Dat wordt slaande ruzie. De vorsten zijn met hun eigenaardigheden herkenbaar. Het is een verhaal met een waarschuwing, grappig om te bekijken, maar met een ernstige ondertoon.

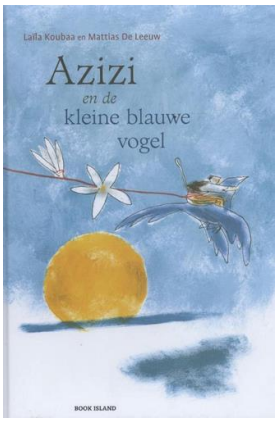

In 2013 verscheen *Azizi en de kleine blauwe vogel* door Laïla Koubaa en Mattias de Leeuw. Een prentenboek over een warm land waarin een vraatzuchtige dictator en zijn vrouw regeren. Een klein blauw vogeltje geeft de jongen Azizi de opdracht om de dictator te verjagen. Prentenboek met sfeervolle kleurenillustraties.

Een fraai geïllustreerd prentenboek, met de titel *Pikkuhenki,* door Toon Tellegen en Marit Törnqvist verscheen in 2006 bij Querido. Het is een prentvertelling met bijzondere illustraties over een heel klein heksje, Pikkuhenki,

die de gedachten van dieren en mensen kan binnenvliegen, en hen zoveel kracht kan geven dat dieren en mensen zich weten te bevrijden van hun slechte baas of wrede keizer. Ze is het symbool van verzet tegen onderdrukking en maakt gedachten vrij die mensen kunnen bewegen tot bevrijdende acties.
En ook hier is het een kleine jongen die naar de keizer wijst.

Misschien kent u meer voorbeelden? Laat het dan aub weten!

Het nieuwste nummer van *De Boekenwereld* (jrg. 41, nr. 1, 2025) heeft als thema ‘Dwarsdenkers’. In een artikel over Erasmus schrijft Esther van Gelder. hoe hij ‘niet ophoudt met zijn pen de oorlog te vervolgen’, en hoe hij hartstochtelijk pleitte voor het actief nastreven van vrede, ook voor de jeugd in een Latijns lesboekje.

Kijkvermaak voor kinderen

Een vraag over een prent (zie hiernaast) was een goede aanleiding om spel met beeld en licht weer eens onder de aandacht te brengen. Die speurtocht leidde tot voorbeelden van drie soorten kijkvermaak, de coptografische prent, de toverlantaarn en de illuminatieprent.

De coptografische prent

In de lijst van Bijzondere Boekvormen samengesteld door Aernout Borms staat een omschrijving en een afbeelding van dit type prenten:

COPTOGRAFISCHE PRENT(BOEK)EN

Coptografische prenten hebben afb. waarvan delen moeten worden uitgeknipt, waardoor een negatief sjabloon ontstaat. Bij projectie zorgt het doorvallend licht voor een positief, meestal cartoonachtig beeld.

Co

Coptografisch prentje van Napoleon van onbekende uitgever.

Zoekend in mijn computer vond ik bij de digitale erfenis van Theo Gielen (1946-2015) nog een voorbeeld van een dergelijke prent, verschenen in de *Kinder-courant, deel 23. Plaat 36*. Verschenen bij uitgever A. van Hoogstraten tussen 1868 en 1884.

De zwarte delen moeten uitgeknipt worden en dan moet er licht doorheen komen zodat op de muur schaduwen zichtbaar zijn. Hoe dat er uitziet is te zien op een kopergravure uit een Duits kinderboek: *Knabenfreude* door Leopold Chimani uit 1838. De afbeelding hieronder komt uit een veilingcatalogus. (Met dank aan Theo Gielen).

In het CBK zijn deze boeken ook met de term 'schaduwbeelden' te vinden: *Coptographische avond-uitspanningen, eene verzameling van ruim honderd stuks schaduwbeelden of verlichte schimmen, eerste afdeling*. (Gebroeders Diederichs, ca. 1851). Ook de tweede afdeling is gedigitaliseerd, met de titel *Winter-avond uitspanningen, eene verzameling van ruim honderd stuks schaduwbeelden of verlichte schimmen, tweede afdeeling*. (D. Bolle, 188X). In latere spelletjesboeken komen ook afbeeldingen met handschaduwen voor.

De toverlantaarn

Een ander fenomeen met prenten die op de muur konden worden geprojecteerd waren de **toverlantaarns**. Daar was een groot apparaat voor nodig en een persoon die dat apparaat bediende. Hier een fraaie afbeelding op het voorplat van *Sam's tooverlantaarn 1* (D. Noothoven van Goor, 1868).

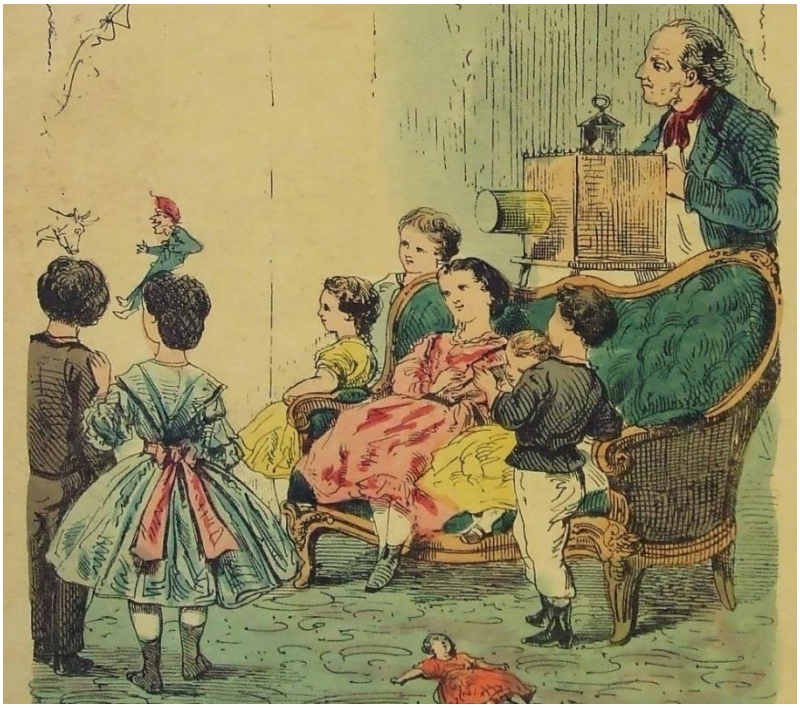

Op een detail van een prent getiteld *Uit de kinderwereld* is ook een tafereel met een voorstelling voor kinderen te zien. (Meijers Prenten, 1e Serie, no. 14, verschenen tussen 1883 en 1913).

Het Nieuwjaarsgeschenk voor 2015 (van voorheen de Stichting Kinder- en Jeugdliteratuur, in de reeks *De Waare Rijkdom* no. 14), was het boekje *Ver van eigen huis en haard, de kleine Savoyaard* door Dirk J. Tang. Daarin staat een prent (p. 32) met een afbeelding van een jonge Savoyaard met een marmot, die achter een man met een buikorgel en een toverlantaarn loopt. Het lijkt alsof er een toren achter de man zichtbaar is, maar zo ziet een draagbare toverlantaarn er dus uit. Deze zeldzame *Kermisprent* (Glenisson 184) is alleen bij het Allard Pierson Museum aanwezig.

De illuminatieprent

We kennen nog een ander kijk-vermaak: illuminatieprenten. Deze prenten waren voorzien van uitgeknipte delen zoals ramen, lantaarns, maan en sterren. Ze werden in een kijkkast bekeken met een lamp erachter. Zo kon zowel een dag- als een nachteffect gerealiseerd worden.

Op een verjaardagsfeestje dat beschreven wordt in *Geschenk voor lieve kinderen* door J.J. Böeseken en H.M. Böeseken (Guykens, 1837) staat op een afbeelding een kast met een verlichte prent en daarnaast een man met een viool.

De 'eerste vertooning' is een plaat met 'kermisvreugd' met daarop een markt met allerlei kramen en 'beesten- en wassebeelden-spellen'; de tweede een school met lerende kinderen; en verder zijn er prenten met historische gebeurtenissen zoals Scheveningen in 1813, de Slag bij Waterloo en het oproer te Brussel in 1830. De man vertelt erbij, en de kinderen zingen vaderlandse liederen.

Boek gezocht

Jacco van Golde was ongeveer 12 jaar toen hij bij een vriendje een boek las waaruit een scène hem nog steeds bezig houdt. Dat boek is gepubliceerd tussen 1950 en 1983. Zo beschrijft hij die scène:
'Een jongen (de hoofdpersoon?), staat alleen in de woonkamer van een appartement (die van de grootouders?). Hij bekijkt een ingelijste foto waarop een meisje te zien is dat op de galerij van een flat staat, (ongeveer?) dezelfde plek waar ze op een later moment naar beneden was gevallen, wat ze niet zou overleven.
De jongen gaat vervolgens oefenen met schermen voor een manshoge spiegel (hij zou die middag een training hebben?). Dan ziet hij achter zich iemand van de trap aflopen, met een vreemd masker op. Verbijsterd kijkt hij om, maar ziet het wezen snel wegvluchten (of blijkt, nadat de jongen is omgedraaid, gelijk te zijn verdwenen?).'
Mogelijk was er een afbeelding bij en misschien is het boek verfilmd.
Informatie graag naar de redactie en naar Jacco via vangolde@hotmail.com

Internet

Koninklijke Bibliotheek
Karin Vingerhoets liet weten dat op de website van de Koninklijke Bibliotheek nieuwe pagina's voor collecties zijn geplaatst. Onder meer over de collectie Strips. Er wordt gewerkt aan meer thema's!

Onderzoek
Karin Vingerhoets tipte ook over het wetenschappelijke onderzoeksproject Picturing Children's Stories, over de ontwikkeling van twee eeuwen kinderboekillustraties. Men kan meewerken aan het maken van gedetailleerde annotaties over de inhoud van afbeeldingen, met het doel een rijke, doorzoekbare beeldenverzameling van visuele verhalen voor kinderen te bouwen. De illustraties worden ontleend aan Children's Library Internet Archive, Books for children from around the world. Nederlandse collecties worden nog niet meegenomen. Boeken in de voornamelijk Engelstalige collecties kunnen op jaar van uitgave, op collectie, op taal, op maker en op onderwerp worden geselecteerd. Alle getoonde boeken zijn doorbladerbaar, dus een mooie bron om te vergelijken met Nederlandse uitgaven. Meewerkende organisaties zijn onder andere de Universiteitsbibliotheken van California en Florida, de New York Public Library en de International Children's Digital Library.

Naar aanleiding van het stuk in de vorige Nieuwsbrief over zwarte kinderen als pages in kinderboeken, wijs ik graag op een artikel op de website van Historiek over Afrikaanse kinderen als cadeautjes.

Ook op die site een artikel over 'Oorlog als kinderspel: speelgoed en bordspellen in nazi-Duitsland'. Het is een hoofdstuk uit het boek *Van kinderwieg tot soldatengraf* door Kevin Prenger. Zie over dit boek SGKJ-Nieuwsbrief 58.

Historiek publiceert ook een artikel over de herkomst - in de Eerste Wereldoorlog - van Winnie de Poeh – Van oorlogsmascotte tot wereldster.

Een artikel over Het leven van Daniel Defoe, dat net zo avontuurlijk was als zijn romans: hij was sokkenhandelaar, schrijver, spion, schuldenaar en journalist, en de auteur van het verhaal over Robinson Crusoë.

Op een site over vertaalproblemen staat een artikel over *Mietje en het mes*. Dat vers staat in de bundel *Stoute kinderen voor zoete kinderen*, geteekend en berijmd door J. Norweb (H. Nijgh, ca. 1860). Velen van ons zullen het herkennen, want Frits Booy heeft het op studiedagen voorgelezen. Hij had het boek als kind en kent de versjes nog steeds uit zijn hoofd.

650 prentenboeken

Nu de website van *Het Geheugen van Nederland* is opgegaan in Delpher is de site met 650 doorbladerbare prentenboeken moeilijk te vinden. Daarom hier een link om deze Prentenboeken van 1810 tot 1950 te bekijken. Het bijzondere van deze verzameling is dat er een keuze uit diverse thema's kan worden gemaakt. Klik aan de linkerkant op 'Thema's'.

Maak dan een keuze, bijvoorbeeld bij 'Literatuur en muziek' voor bijzonder vormgegeven boeken:

Hier een link naar deze categorie, en hieronder een idee van wat er onder meer te vinden is.

Websites met Bijzondere Boekvormen

Informatieve websites met bijzondere boekvormen zijn hier te vinden:

*Bij het Noord-Hollands Archief: Anneke van den Bergh aan het woord, in een filmpje uit 2021.

*Bij de Koninklijke Bibliotheek: pop-ups en andere bijzondere kinderboekvormen.

*Op de website van voorheen SGKJ de lijst met voorbeelden van Bijzondere Boekvormen samengesteld door Aernout Borms.

Tentoonstellingen

Les Très Riches Heures du duc de Berry.
In de meest recente nieuwsbrief van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging staat een vermelding over een zeer bijzondere tentoonstelling in Frankrijk. En hoewel het niet om een boek voor de jeugd gaat, is het wèl een soort prentenboek, met werkelijk prachtige platen die in de digitale versie sterk vergroot kunnen worden. Bovendien zijn de afbeeldingen voorzien van uitleg. De tekst bij de platen van **Les Très Riches Heures du duc de Berry** is in het Frans of het Engels.
Dit meesterwerk, gemaakt door de gebroeders Van Lymborch rond het jaar 1410, is na een uitgebreide restauratie gedigitaliseerd. Het echte werk is tot 5 oktober te zien in Château de Chantilly. Het is een tentoonstelling met bijna 150 stukken, waarbij elke fase van het ontstaan van de Très Riches Heures getoond wordt.

Cornelis Jetses
In het Nationaal Onderwijsmuseum is een tentoonstelling te zien over Cornelis Jetses (1873-1955) getiteld: Jetses. Kunst voor de klas. De illustrator van het leesplankje, waar zijn illustraties woorden tot leven brengen. Zijn tekeningen vol verbeelding pasten goed bij de nieuwe ideeën over onderwijs in die tijd, waarin schoonheid en kunst een steeds grotere rol kregen.

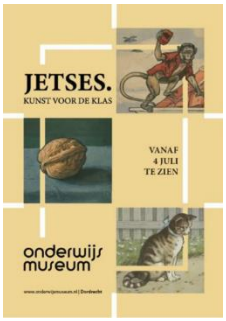

Een tentoonstelling voor iedereen met interesse in de kracht van verbeelding, kunstillustraties en de geschiedenis van het onderwijs.
Er is nog niet eerder getoond werk te zien, zoals de illustraties die Jetses maakte samen met de Joodse schilder Ludwig Blum.

Thé Tjong-Khing
In het Anton Pieck Museum in Hattem is tot 29 september 2025 een tentoonstelling te zien van originele prenten en schetsen van sprookjes gemaakt door Thé Tjong-Khing. Net als Anton Pieck die de Sprookjes van Grimm in 1940 illustreerde, heeft hij deze sprookjes van Grimm tot leven gebracht in *De Dertig Mooiste Verhalen van de Sprookjesverteller*. Originele aquarellen en schetsen, in bruikleen van het Literatuurmuseum, zijn in de expositie opgenomen.

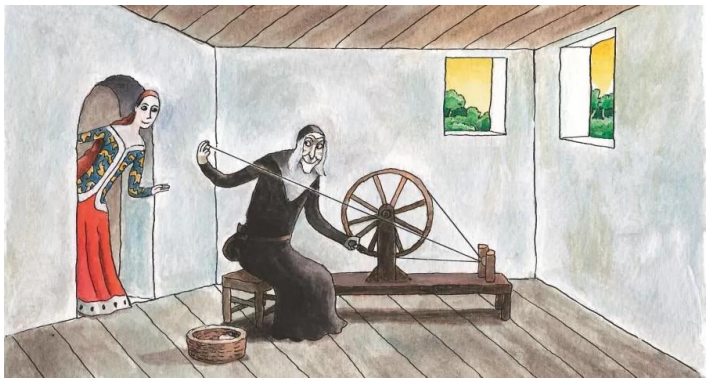

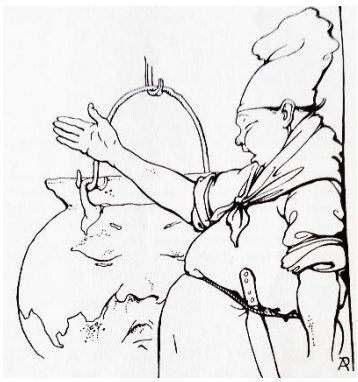

Thé Tjong-Khing is begin april opnieuw door IBBY-Nederland genomineerd voor de Hans Christian Andersen Award 2026 in de categorie illustratoren. Deze prijs is de hoogste internationale onderscheiding die wordt toegekend aan auteurs en illustratoren van kinderboeken. De selectie wordt gemaakt door een internationale jury. De winnaars worden in 2026 op de kinderboekenbeurs in Bologna bekendgemaakt.

Van oorlog naar vrede

Tot 15 augustus is in het KinderBoekenHuis in Winsum de tentoonstelling 'Kinderboek van oorlog naar vrede' te zien. Het boek *Oorlogswinter* van Jan Terlouw is door Marten van Dijken in het Gronings vertaald laat Kina Werkman, coördinator van het KinderBoekenHuis weten.

Superfine: Tailoring Black Style

Op het journaal van 6 mei waren beelden te zien van een tentoonstelling in het

Metropolitan Museum of Art in New York, over de kracht van zwarte mode, 'een cultureel en historisch onderzoek naar 300 jaar (mannelijke) zwarte stijl, belicht vanuit het oogpunt van dandyisme'. (De Volkskrant van 7 mei). In de collectie van de Koninklijke Bibliotheek bevindt zich een heel merkwaardig prentenboek, waarvan we nooit hebben kunnen achterhalen wat de herkomst en het idee erachter was. Zie de blog: De zwarte Sambo, eene mooie negergeschiedenis.

Er is een Franse versie geweest, maar daar is maar één blad van bekend, met daarin dezelfde illustratie die op van het Nederlandse voorplat staat. De teksten daarbij verschillen nogal, waarbij de Franse naar de kleding verwijst en de Nederlandse naar de huidskleur van de mensen.

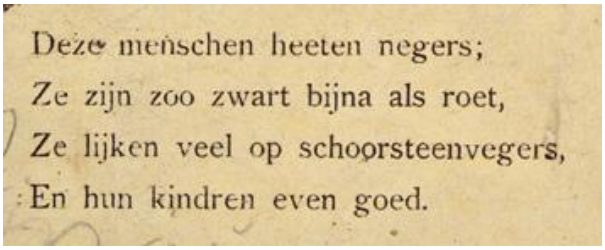
Deze menschen heeten negers;
Ze zijn zoo zwart bijna als roet,
Ze lijken veel op schoorsteenvegers,
En hun kindren even goed.

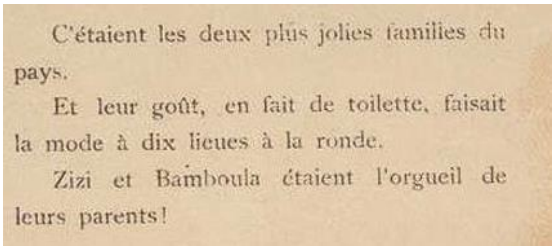
C'étaient les deux plus jolies familles du pays.

Et leur goût, en fait de toilette, faisait la mode à dix lieues à la ronde.

Zizi et Bamboula étaient l'orgueil de leurs parents!

Misschien heeft iemand een idee of dit boek iets met dat dandyisme te maken heeft?

Bijzondere uitgaven over de bevrijding

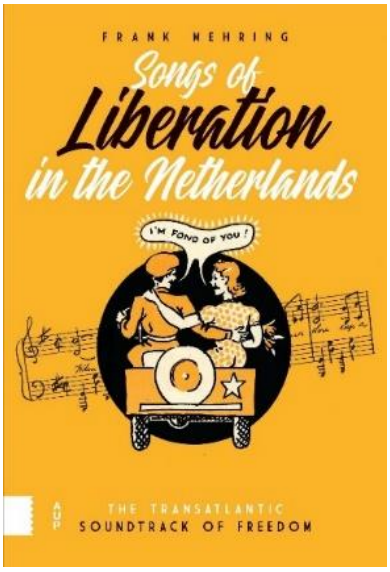

Onlangs verscheen *Songs of Liberation in the Netherlands: The Transatlantic Soundtrack of Freedom* door Frank Mehring (Amsterdam University Press, 2025). Met veel foto's van meisjes dansend met bevrijders.

Maar er was niet alleen vreugde, er werd ook gewaarschuwd in een merkwaardig pamflet waarvan de Koninklijke Bibliotheek - dankzij een geschenk van Hilda van den Helm - een exemplaar bezit.
Meisje .... look out for a baby! Het is een kort na de bevrijding gedrukte waarschuwing voor meisjes die uitgaan met geallieerde soldaten, om niet alleen met de baby van een Canadees, Schot of Pool achter te blijven. Het pamflet van een onbekende uitgever bevat acht pagina's met blauw gedrukte tekst en tekeningen in blauw en rood. Het staat als 'digitaal topstuk' op de KB website.

Op de website van *Historiek* een verhaal over mei 1945 in Oegstgeest dat hierbij aansluit:
'Naar schatting hebben de Canadezen in ons land 7000 kinderen verwekt. Politiecommissaris Fremery Kalff schreef: "Men moet niet menen dat de militairen tevreden zijn met een wandelingetje; zij wensen geslachtelijke omgang." Het aantal buitenechtelijke kinderen was groot. De pers sprak van een "Canadezen probleem".'

De KB heeft in 2010 de tentoonstelling "Oranje bitter" georganiseerd. De periode van de bevrijding van Nederland in 1945 werd behandeld, met een focus op de complexe en vaak tegenstrijdige emoties die hiermee gepaard gingen. De tentoonstelling toont niet alleen de vreugde van de bevrijding, maar ook de verwoesting, de verwarring en de moeilijke keuzes die mensen moesten maken. Daar verscheen een begeleidend boek bij getiteld *Oranje bitter, Nederland bevrijd!* Samengesteld door Martin Bossenbroek en anderen.
Daarvoor werd onder meer extra materiaal verzameld zoals rijmprenten, informatieboekjes voor geallieerde bevrijders, prentbriefkaarten en kleurboeken. Ook dergelijk populair drukwerk vertelt een verhaal. Een collectie van dit materiaal is in 2009 geschonken aan Library and Archives Canada uit dankbaarheid voor de Canadese veteranen.

Een heel bijzonder boek in dit kader is: *A.B.C. for soldiers on leave* door Max Lowland (pseudoniem van Max Schuchart) en Jos Ruting. Uitgegeven in 1945 bij Joh. M. Allis in Amsterdam. Het was een 'A.B.C. for soldiers on leave (-) for the benefit of, and as a guide to, all Allied soldiers'. Het is een abc-boek met voorin portretten van de schrijver en de illustrator, en bij elke letter rijmende teksten (in handschrift) en karikaturale tekeningen in zwart-wit of met rood en bronskleur. Gemaakt op een moment dat nog niet duidelijk was of Hitler dood was. Het staat op de site van de KB als digitaal topstuk.

Vakliteratuur

In *De Boekenwereld* (jrg. 41, nr. 1, 2025) een artikel over Bernard Reith, de illustrator van onder andere Rooms-katholieke kinderboeken over de kinderbiecht en de eerste heilige communie.

De Verniaan (no. 76, mei 2025) tijdschrift van het Jules Verne Genootschap, bevat een artikel van Ger Tielen over de 'Literaire wereld in verandering, dromen over samenwerking en depotvorming'.

Website: www.hetoudekinderboek.nl - voortzetting van Stichting Geschiedenis Kinder- en jeugdliteratuur. Deze onregelmatig verschijnende *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok. Opmerkingen, bijdragen, aanmeldingen en afzeggingen kunt u sturen naar jeannettekok47@outlook.com